

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

Misija na Kosovu

Odeljenje za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice

Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema

Tromesečni izveštaj

(januar - mart 2007.)

SADRŽAJ

SADRŽAJ	-2-
IZVRŠNI PREGLED	-3-
I. JANUAR 2007	-4-
A. Problemi pri dobijanju informacija o rasporedu javnih rasprava i pri pristupu mestima u kojima se održavaju suđenja mogu da povrede pravo optuženog na javno suđenje.	-4-
II. FEBRUAR 2007	-7-
A. Pritvor duži od vremenskog roka od 72 časa u suprotnosti je sa domaćim zakonodavstvom i pravom na slobodu lica	-7-
B. Neodgovarajući broj sudija porotnika prisutnih u brakorazvodnim parnicama u suprotnosti je sa pravom na zakonom ustanovljen sud	-8-
III. MART 2007	-10-
A. Neefikasna istraga i sudsko gonjenje navodnih krivičnih dela može da dovede do povrede standarda posvećivanja „dužne pažnje”	-10-
B. Kašnjenje građanskih parnica zbog problema sa dostavljanjem sudskih poziva tuženim licima koji žive izvan Kosova.....	-12-

IZVRŠNI PREGLED

Kao deo Odeljenja za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice (LJPDZ) Misije na Kosovu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), Sektor za nadgledanje pravosudnog sistema (SNPS), shodno svom mandatu, nadgleda pravosudni sistem, ocenjuje koliko taj pravosudni sistem poštuje unutrašnje pravo i međunarodne standarde ljudskih prava i preporučuje održiva rešenja kako bi se obezbedilo poštovanje ljudskih prava.

Ovaj izveštaj sadrži skup glavnih zaključaka do kojih je OEBS došao u periodu od januara do marta 2007. i uključuje preporuke pravosuđu i ostalim relevantnim lokalnim i međunarodnim institucijama za pozitivne promene u budućnosti.

Tokom prvog meseca 2007. g, OEBS je svoju pažnju usmerio na povredu prava optuženog lica na javno suđenje. U mnogim sudovima na Kosovu još uvek ne postoji ili se ne ažurira raspored suđenja za parnične i krivične postupke. Ovakva situacija se ponekad pogoršava zbog problema u pogledu pristupu mestima u kojima se održavaju suđenja.

OEBS je u februaru 2007. pronašao neka dokumenta i nadgledao neke krivične predmete koji jasno pokazuju da se lica koja uhapsi policija često drže u pritvoru duže od 72 časa, odnosno duže od vremenskog perioda predviđenog zakonom, što je u suprotnosti sa domaćim zakonodavstvom i pravom na slobodu lica. Analiza predmetne dokumentacije i nadgledanje građanskih parnica su pokazali da neodgovarajući broj sudija porotnika u brakorazvodnim parnicama može da dovede do povrede prava na zakonom ustanovljen sud.

OEBS je u martu 2007. imao uvid u predmete u kojima je zbog neefikasne istrage i sudskog gonjenja navodnih krivičnih dela na Kosovu moglo da dođe do povrede standarda posvećivanja „dužne pažnje“. Što se tiče građanskih parnica, OEBS je uočio stalna i prekomerna odlaganja zbog problema pri uručivanju poziva tuženim licima koja žive van Kosova.

OEBS će svoj prvi tromesečni izveštaj za 2007. proslediti tužiocima i sudijama na celom Kosovu, ali i ostalim relevantnim institucijama (kao što su Ministarstvo pravosuđa i UNMIK-ovo Odeljenje pravosuđa). OEBS već nekoliko godina priprema ove izveštaje i regularno ih prosleđuje pravosuđu.

I. JANUAR 2007.

A. Problemi pri dobijanju informacija o rasporedu javnih rasprava i pri pristupu mestima u kojima se održavaju suđenja mogu da povrede pravo optuženog na javno suđenje.

OEBS je zabrinut zbog trajnosti problema na koje nailaze članovi javnosti pri dobijanju informacija o datumu i mestu održavanja javnih suđenja u okružnim i opštinskim sudovima. Pored toga, OEBS je zabrinut što se jedan krivični postupak trenutno vodi u objektima za pritvor u Dubravi/Dubravě. Ovakve pojave mogu da povrede pravo optuženog na javnu raspravu.

Sudska rasprava otvorena za javnost predstavlja osnovni princip koji je sadržan u međunarodnom pravu o ljudskim pravima.¹ Svrha tog principa je da se pravosudni sistem stavi na raspolaganje ispitivanju javnosti i na taj način stranke zaštite od vršenja proizvoljne državne vlasti. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) smatra da: „[j]e suđenje usklađeno sa propisom publiciteta samo ako javnost može da dobije informacije o datumu i mestu održavanja suđenja[...]“.² U okviru svoje obaveze da obezbede publicitet saslušanja, organi vlasti moraju javnosti dati na uvid informacije o datumu i mestu održavanja saslušanja.³

Pored toga, iako pravo na javno suđenje nije apsolutno jer u određenim situacijama mediji i javnost mogu biti isključeni iz celog ili dela sudskog procesa,⁴ precedentno pravo ESLJP-a utvrđuje da održavanje krivičnih postupaka u zatvoru može da povredi pravo na javno saslušanje. Iako nema zakonske smetnje za prisustvo javnosti, u praksi taj pristup može da se spreči zbog aktuelnih aktivnosti organa vlasti.⁵

¹ Videti član 6(1) Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (ECHR) i član 14(1) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (ICCPR). Odredbe ljudskih prava predviđene ECHR-om i ICCPR-om su direktno primenljive na Kosovu u skladu sa Uredbom UNMIK-a br. 1999/24 *O zakonu koji važi na Kosovu* od 12. decembra 1999. koja je izmenjena i dopunjena Uredbom UNMIK-a br. 2000/59 od 27. oktobra 2000. član 1.3.

² Videti *Riepan protiv Austrije*, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), 35115/97, Presuda, 14. februar 2001, stav 29, i *Van Meurs protiv Holandije*, Komitet za ljudska prava, Saopštenje br. 215/1986, 13. jul 1990, stav 6.2.

³ *Riepan protiv Austrije*, id., stav 30.

⁴ Videti ECHR i ICCPR, supra u 1. U *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 7819/77, 28. jun 1984, stavovi od 87-88, ECtHR kaže da se novinari i javnost mogu isključiti iz postupaka u interesu javnog reda ili bezbednosti kao i zbog mogućeg nesrazmernog tereta na organe vlasti da neke postupke održe u javnosti.

⁵ U *Riepan protiv Austrije*, id., u stavovima 28-29 ESLJP-a kaže se da „[s]ama činjenica da je suđenje održano u policijskoj stanici zatvora Garsten ne mora neophodno da znači da je suđenju nedostajao publicitet. Niti činjenica da bi svaki mogući posmatrač morao da prođe određene provere u pogledu identiteta i moguće bezbednosti sama po sebi ne lišava saslušanje njegove javne prirode [...]. Uprkos tome, mora se imati na umu da je namera Pakta da garantuje prava koja nisu teoretska ili iluzoran već prava koja su praktična i delotvorna [...]. ESLJP smatra da je suđenje usklađeno sa propisom publiciteta samo ako javnost može da dobije informacije o datumu i mestu održavanja suđenja i ako je to mesto lako dostupno javnosti. U mnogim slučajevima će ovi uslovi biti ispunjeni jednostavnom činjenicom da se saslušanje održava u redovnim sudnicama dovoljno velikim da prime posmatrače. Sud međutim uočava da održavanje ročišta van redovnih sudnica, a posebno na mestu kao što je zatvor, gde javnost u principu nema pristup, predstavlja ozbiljnu prepreku javnom karakteru sudskog procesa. U tom slučaju, država je obavezna da preduzme naknadne mere kako bi obezbedila da javnost i novinari na vreme budu obavješteni o mestu saslušanja i da to mesto bude dovoljno pristupačno.“

Važeći zakon na Kosovu zahteva da u krivičnim postupcima i građanskim parnicama glavni pretres ili glavna rasprava budu javni, a isključenje javnosti je dozvoljeno samo u određenim ograničenim okolnostima.⁶ Štaviše, Pravila o unutrašnjem radu sudova⁷ predviđaju da se na oglasnoj tabli svakog dana postavlja lista zasedanja suda, što podrazumeva vreme i mesto zasedanja.⁸ Odeljenje pravde (OP) je u februaru 2004. izdalo Pravosudni bilten br. 2003/7 kojim se zahteva da sudski administratori i predsednici sudova obezbede da raspored sudskih rasprava bude postavljen na oglasnoj tabli, na uvid javnosti, u skladu sa članom 76 Pravila o unutrašnjem radu sudova.⁹

Uprkos ovim zakonskim propisima, OEBS je uočio da nekoliko okružnih i opštinskih sudova na Kosovu i dalje javno ne objavljuju potpun i ažuriran raspored javnih krivičnih i građanskih sudskih rasprava.¹⁰ Ovaj problem utiče i na rad međunarodnih sudija. Vrlo često, osoblje lokalnih sudova ne postavlja raspored javnih rasprava kojima predsedavaju međunarodne sudije, uglavnom zbog toga što im međunarodno osoblje ne pošalje unapred dovoljno informacija o pretresu. Tako je, u većini slučajeva, jedini način da se dobiju neophodne informacije taj da se lično pristupi sudiji (domaćem ili međunarodnom) koji predsedava predmetom, što možda i nije odgovarajući način za garantovanje publiciteta date sudske rasprave.¹¹

Gore spomenute prakse otežavaju mogućnost da javnost dobije informacije o krivičnim i građanskim javnim pretresima ili ročištima u okružnim i opštinskim sudovima. Iako pripadnik javnosti koji poznaje sistem može na kraju dobiti relevantne informacije, izuzetni naponi koji se zahtevaju u mnogim slučajevima mogu,

⁶ Članovi 328-331 Uredbe UNMIK-a br. 2003/26 o Privremenom zakonu o krivičnom postupku na Kosovu (PZKP), 6. jul 2003; članovi 306-310, Zakon o osporenom postupku, Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), br. 4/77, 36/80, 69/82.

⁷ Pravila o unutrašnjem radu sudova, Službeni list Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo (SAPK), br. 7/81

⁸ Član 76, Pravila o unutrašnjem radu sudova.

⁹ Videti stav 5, Pravosudni bilten 2003/7 od 4. februara 2004. u kome je dodato i da ovi rasporedi moraju biti objavljeni na svim zvaničnim jezicima u skladu sa članovima 9.3 i 9.4 Uredbe UNMIK-a br. 2000/45 o samoupravi opština na Kosovu. Zabeležiti da je u ovom pravosudnom biltenu netačno navedena 2003. godina iako je proglašen 2004.

¹⁰ Na primer, u Opštinskom sudu u Prištini/Prishtinë i Okružnom sudu u Gnjilanu/Gjilan uopšte se ne objavljuje raspored pretresa. Štaviše, u Okružnom i Opštinskom sudu u Peći/Pejë skoro nikada se ne objavljuje raspored krivičnih postupaka i građanskih suđenja. Opštinski sud u Kamenici/Kamenicë nema ažurirane rasporede javnih saslušanja a u većini slučajeva uopšte nema raspored pretresa. U Opštinskom sudu u Gnjilanu/Gjilan i Opštinskom sudu u Orahovcu/Rahovec, ne objavljuje se redovno raspored pretresa krivičnih predmeta. U Opštinskom sudu u Vitini/Viti, rasporedi pretresa se ne ažuriraju; ni Opštinski sudovi u Suvoj Reci/Suharekë i Mališevu/Malishevë ne ažuriraju redovno svoje rasporede pretresa. U Okružnom sudu u Mitrovici/Mitrovicë, jedan sudija za građansko-pravna pitanja ne objavljuje raspored dok ga drugi sudija redovno objavljuje. I u Opštinskom sudu u Vučitrnu/Vushtrri, neke sudije za građansko-pravna pitanja objavljuju svoje rasporede pretresa dok druge sudije istog suda to ne rade. Okružni sud u Prištini/Prishtinë raspored pretresa za krivične postupke objavljuje samo na albanskom jeziku, i to na tabli koja je u zgradi. Međutim, u praktičnom smislu, nije sigurno da li lica van suda znaju da ova tabla postoji, jer se ona nalazi na prvom spratu na mestu koje nije pristupačno. Ona više pomaže administratoru da utvrdi koje sudnice su na raspolaganju nego što obaveštava javnost o pretresu. Na sličan način, u Okružnom i Opštinskom sudu u Prizrenu table su postavljene samo unutar ovih zgrada (u Okružnom sudu na prvom, a u Opštinskom na drugom spratu) a naznačeni su samo brojevi predmeta. Osim toga, ljudi uglavnom ne mogu da uđu u sudnicu bez poziva ili opravdanja.

¹¹ Važno je pomenuti da je u februaru 2007. Kancelarija međunarodnog sudije počela u zgradi Vrhovnog suda da objavljuje raspored pretresa koje tokom nedelje vode međunarodne sudije.

u stvari, da deluju kao prepreka posmatranju suđenja. Ovo, stoga, može negativno da utiče na pravo optuženog na javno suđenje.

Pored toga, OEBS je zabrinut da zahtevi prava na javno suđenje možda ne bi mogli da se ispune u pogledu sudskog procesa koji se trenutno vodi u objektima za pritvor u Dubravi/Dubravě. Sudski proces se vodi protiv trinaest lica okrivljenih da su počinili nekoliko krivičnih dela u vezi terorizma, kao što su ubistvo međunarodnog i lokalnog policajca koje se desilo 23. marta 2004.¹² na putu za Podujevo/Podujevë, pokušaj ubistva,¹³ učestvovanje u terorističkoj organizaciji,¹⁴ i ilegalno posedovanje oružja.¹⁵ Prema zapisniku, početak pretresa bio je zakazan za 9. jun 2006. u Okružnom sudu Priština/ Prishtinë. Međutim, tog istog dana, veće je promenilo raspored održavanja pretresa jer „[...] je Odeljenje pravosuđa poslalo preporuku SPGS-u za promenu mesta u skladu sa Uredbom 2000/64 [...]“¹⁶

Bez obzira na zabrinutosti koje su izneli predsedavajući sudija i advokati nekih optuženih, pretres je na kraju održan u zgradi Centra za pritvor Dubrava/Dubravě. Odbrana se, međutim, žalila da većina članova porodica optuženih mora da putuje više od 150 kilometara do objekta za pritvor Dubrava/Dubravě. Pored toga, neki advokati su primetili da tokom nekih zasedanja članovi porodica optuženih nisu imali pristup sudnici.

U smislu gore rečenog, OEBS preporučuje da:

- svi sudovi stave na raspolaganje javnosti informacije o datumu, vremenu i mestu održavanja krivičnih i građanskih javnih saslušanja, na svim zvaničnim jezicima na Kosovu;
- međunarodne sudije obaveštavaju sudske administratore o javnim pretresima koje će održati u lokalnim sudovima, kako bi se omogućilo brzo objavljivanje javnih rasprava;
- međunarodni i lokalni organi preduzmu sve neophodne korake za garantovanje efikasnog pristupa javnosti svim javnim pretresima koji se održavaju u centru za pritvor Dubrava/Dubravě, kako bi se postigla saglasnost sa domaćim zakonodavstvom i međunarodnim standardima ljudskih prava, ili javnom sudu ukoliko se promeni mesto održavanja.

¹² Član 30(2) stavke 2 i 6, Krivični zakon SAPK (KZK), Službeni list SAPK br. 25/77, 28. jun 1977 tumači se zajedno sa članom 2.2 Uredbe UNMIK-a br. 2001/12 o zabrani terorizma i sličnih zločina, 14. jun 2001, i sa članom 22 Krivičnog zakona SFRJ (KZSFRJ), Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 44/76, 8. oktobar 1976.

¹³ Član 30(2) stavke 2 i 6, KZK, tumači se zajedno sa članovima 2.1 i 2.4 Uredbe UNMIK-a br. 2001/12 i članovima 19 i 22 KZSFRJ-a.

¹⁴ Član 5.3 Uredbe UNMIK-a br. 2001/12.

¹⁵ Član 8.2 Uredbe UNMIK-a br. 2001/7 o dozvolama za posedovanje oružja na Kosovu, 21. februar 2001.

¹⁶ Iz zapisnika zasedanja od 9. juna 2006. Videti, za dalju preporuku, Uredbu UNMIK-a br. 2000/64 o naimenovanju međunarodnih sudija/tužilaca i/ili promeni mesta vođenja postupka, 15. decembar 2000.

II. FEBRUAR 2007.

A. Pritvor duži od vremenskog roka od 72 časa u suprotnosti je sa domaćim zakonodavstvom i pravom na slobodu lica

OEBS je zabrinut što su u nekim predmetima koje je nadgledao, lica koje je uhapsila policija držana u pritvoru duže od 72 časa odnosno duže od vremenskog roka predviđenog zakonom, što je u suprotnosti sa domaćim zakonodavstvom i pravom na slobodu lica.

Prema ECHR-u „Niko ne sme biti lišen slobode izuzev [...] u skladu sa zakonski propisanim postupkom [...]“¹⁷. Pod zakonitošću postupka se podrazumeva da svaki pritvor mora biti u skladu sa unutrašnjim pravom i ECHR-om. ESLJP naglašava da se hapšenje ili pritvaranje smatra nedozvoljenim, ako pre bilo kog lišavanja slobode nije bio ispunjen proceduralni zahtev.¹⁸

Privremeni zakon o krivičnom postupku (PZKP) potvrđuje da će „[l]ice lišeno slobode pod sumnjom da je izvršilo krivično delo biti izvedeno pred sudiju brzo, najkasnije u roku od 72 časa posle hapšenja [...]“¹⁹ i da pritvaranje lica koje je uhapsila policija „[n]e može da bude duže od sedamdeset dva časa od trenutka hapšenja. Posle isteka tog perioda policija oslobađa pritvoreno lice, izuzev u slučaju kada pretpretresni sudija odredi sudski pritvor.“²⁰

Uprkos zakonskim osnovama, OEBS je nadgledao predmete u kojima su uhapšena lica bila dovedena pred pretpretresnog sudiju nakon isteka zakonski predviđenog vremenskog roka od 72 časa, što znači da su ta lica bez ikakve sudske kontrole bila u pritvoru duže od predviđenog roka.²¹

U predmetu koji se vodio pred Okružnim sudom u Prizrenu, pretpretresni sudija je 16. oktobra 2006. odredio sudski pritvor od mesec dana uhapšenom licu koje je osumnjičeno da je izvršilo pljačku.²² Prema zapisniku sa saslušanja o sudskom pritvoru, koje je održano istog dana i koje je počelo u 13:40 časova, osumnjičeni je uhapšen 13. oktobra 2006. u 13:50 časova, međutim, policijska dokumentacija priložena u predmetnoj dokumentaciji pokazuje da je hapšenje u stvari obavljeno 13. oktobra 2006. i to pre 12:30 časova. Treba napomenuti da u nekoliko zvaničnih dokumenta u predmetnoj dokumentaciji nije prijavljeno tačno vreme hapšenja i pritvaranja.²³

¹⁷ Član 5(1), ECHR.

¹⁸ Videti *Van der Leer protiv Holandije*, 11509/85, Presuda, 21. februar 1990, stav 22, i *K.-F. protiv Nemačke*, 25629/94, Presuda, 27. novembar 1997, stavovi 63 i 69-73.

¹⁹ Član 14(2), PZKPK.

²⁰ Član 212(4), PZKPK.

²¹ OEBS je nadgledao i nekoliko predmeta u kojima su se saslušanja u vezi sudskog pritvora održala u poslednjem trenutku pre isteka vremenskog roka od 72 časa. Do ovoga je došlo ili zato što je policija sa zakašnjenjem dostavila tužiocu odgovarajući policijski izveštaj ili zato što je tužilac sa zakašnjenjem podneo zahtev za sudski pritvor nadležnom pretpretresnom sudiji.

²² Član 255(3) Uredbe UNMIK-a br. 2003/25 o Privremenom krivičnom zakonu Kosova (PKZK), 6. jul 2003.

²³ U odluci o pokretanju istrage i rešenju o sudskom pritvoru od 16. oktobra 2006. kaže se da je hapšenje obavljeno 13. oktobra 2006. u 13:50 časova (prema izveštaju koji je policija napisala u skladu sa članom 207(2) PZKPK, kada je policija predala dokumentaciju tužiocu). U relevantnoj predmetnoj dokumentaciji, OEBS nije našao policijski izveštaj o hapšenju. Međutim, u policijskom zapisniku piše

U jednom drugom predmetu koji se vodio pred Okružnim sudom u Peći/Pejë, dvoje osumnjičenih su uhapšeni i pritvoreni 18. avgusta 2006. pod sumnjom da su počinili teško ubistvo.²⁴ Saslušanje o sudskom pritvoru održano je 21. avgusta 2006. nakon isteka vremenskog roka od 72 časa.²⁵

Neoslobađanje pritvorenih lica nakon isteka perioda od 72 časa i saslušanje u vezi sudskog pritvora i određivanje sudskog pritvora je, u gore navedenim predmetima, u suprotnosti sa domaćim zakonodavstvom i pravom na slobodu lica.

U smislu gore pomenutog, OEBS preporučuje da:

- policija treba nadležnom tužiocu brzo da podnese svoj krivični izveštaj, što pre nakon hapšenja i pritvaranja nekog lica;
- policija treba da oslobodi uhapšeno lice ako u roku od 72 časa od trenutka hapšenja nije održano saslušanje u vezi sudskog pritvora.
- tužioci treba pretpretresnom sudiji da podnesu pismeni zahtev za sudski pritvor uhapšenog lica, čim dobiju policijski izveštaj;
- pretpretresni sudija ne može da odredi sudski pritvor ako se saslušanje održava nakon isteka predviđenog vremenskog roka od 72 časa.

B. Neodgovarajući broj sudija porotnika prisutnih u brakorazvodnim parnicama u suprotnosti je sa pravom na zakonom ustanovljen sud

OEBS je uočio da u mnogim brakorazvodnim parnicama sastav sudskog veća nije bio u saglasnosti sa važećim zakonodavstvom, čime se ne poštuje pravo da se predmet vodi pred sudom ustanovljenim zakonom.²⁶

ECHR predviđa da „[p]rilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza [...] svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.“²⁷ U tumačenju ovog prava, ESLJP smatra da povreda nastaje kada sud ne postupa u skladu sa važećim zakonom o postupku.²⁸

Raniji važeći Zakon o braku i porodičnim odnosima (ZBPO)²⁹ propisuje da “sudsko veće u sastavu predsedavajućeg veća i dvoje porotnika razmatra i donosi odluku u bračnim sporovima na prvostepenom nivou.”³⁰ Međutim, prema novom Zakonu o porodici Kosova, koji je stupio na snagu 16. februara 2006,³¹ “sudsko veće u sastavu

da je uhapšeno lice ispitano u 12:30 časova. Prema tome, postoji neusaglašenost između različitih dokumenta, a ima elemenata da se veruje da je policija falsifikovala vreme hapšenja kako bi se izbegao dokaz o isteku vremenskog ograničenja od 72 sata.

²⁴ Član 147 stav (3) i (11), PKZK.

²⁵ Kao i u prethodnom slučaju, pretpretresni sudija je odredio sudski pritvor na mesec dana.

²⁶ Videti član 14(1) ICCPR i član 6(1) ECHR.

²⁷ Član 6(1), ECHR.

²⁸ *Zand protiv Italije*, Izveštaj komisije br. 7360/76, 1978, i *Rossi protiv Francuske*, Izveštaj komisije br. 11879/85, 1989.

²⁹ Zakon o braku i porodičnim odnosima (Službeni list SAPK, br. 10/84).

³⁰ Član 333, Zakon o braku i porodičnim odnosima.

³¹ Zakon Skupštine Kosova br. 2004/32 o porodici, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/7, 16. februar 2006.

predsedavajućeg veća i troje porotnika vodi postupke bračnih sporova i donosi odluke s tim u vezi.³²

U originalu, engleska i srpska verzija razlikovale su se od albanske verzije, u kojoj se kaže da se sudsko veće sastoji od jednog profesionalnog sudije i dvoje porotnika.³³ Pošto sudsko veće generalno treba da se sastoji od neparnog broja sudija da bi se donela većinska odluka, logičnije je da se sudsko veće u brakorazvodnim parnicama sastoji od jednog profesionalnog sudije i dvoje porotnika. Ova greška ispravljena je nedavno, u februaru 2007; OEBS je primetio da se u sve tri prevedene verzije zakona kaže da se sudsko veće sastoji od “jednog sudije i dvoje porotnika”.³⁴ Zabrinjava to što UNMIK nikada nije obavestio ni javnost niti pravosuđe o ovoj promeni u zakonu.

Zbog ove dvosmislenosti u zakonu OEBS je zapazio da, u nekim brakorazvodnim parnicama, sudsko veće nije bilo sastavljeno u skladu sa novim važećim zakonom o porodici na Kosovu.³⁵

Na primer, u dva predmeta koja su sudu podneta po novom zakonu o porodici 22. avgusta i 12. oktobra 2006. i koja su se radi razvoda braka vodila u Okružnom sudu u Prizrenu, nijedan porotnik nije bio prisutan tokom sudskih rasprava, a obe su održane 27. decembra 2006.³⁶

U trećem primeru pred Okružnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë gde je 5. maja 2006. sudu podnet zahtev za razvod, tokom sudske rasprave koja je održana 24. maja 2006, umesto troje bilo je prisutno samo dvoje porotnika, što je bilo u suprotnosti sa tada važećom engleskom i srpskom verzijom novog Zakona o porodici.

Neodgovarajući sastav sudskih veća u prva dva predmeta brakorazvodne parnice u suprotnosti je sa domaćim zakonom i sa pravom na sud ustanovljen zakonom. Štaviše, branioci koji su zastupali stranke nisu uložili prigovor na nepropisan sastav sudskih veća. U trećem primeru, međutim, sud i branioci se ne mogu kriviti zbog nepropisnog sastava sudskog veća, već više relevantni organi koji su proglasili zakon sa tako kontradiktornim prevodima u pogledu sastava sudskog veća.

Imajući u vidu gore navedene probleme, OEBS preporučuje da:

- Kosovski institut pravosuđa organizuje obuku za sudije u vezi Zakona o porodici Kosova;
- Advokatska komora Kosova podseti branioce na primenu novog Zakona o porodici i na njihovu ulogu da osiguraju propisan sastav sudskih veća;
- UNMIK objavi proglas o izmenama novog zakona o porodici i da razjasni da u brakorazvodnim parnicama sudsko veće treba da se sastoji od jednog profesionalnog sudije i dvoje sudija porotnika.

³² Član 73, Zakon Skupštine Kosova br. 2004/32, verzija na engleskom i srpskom.

³³ Član 73, Zakon Skupštine Kosova br. 2004/32, originalna verzija na albanskom.

³⁴ Član 73, Zakon Skupštine Kosova br. 2004/32.

³⁵ OEBS je ranije više puta izveštavao o opštem pitanju odsustva sudija porotnika u parničnim postupcima. Videti Izveštaj OEBS-a „Sprovođenje pravde u opštinskim sudovima“ (mart 2004.), str. 18. Videti i mesečne izveštaje od januara 2005. i februara 2006. OEBS-ovog Odeljenja za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice (bivše Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava).

³⁶ U oba predmeta, u sudskoj dokumentaciji nalaze se imena dvoje odsutnih sudija porotnika, umesto troje sudija porotnika koliko je prema novom zakonu trebalo da prisustvuje raspravi.

III. MART 2007.

A. Neefikasna istraga i sudsko gonjenje navodnih krivičnih dela može da dovede do povrede standarda posvećivanja „dužne pažnje”

OEBS je zabrinut zbog neefikasne istrage i eventualnog sudskog gonjenja kada postoji verovatnoća da je izvršeno neko krivično delo. Problem u vezi s ovim je u tome što u nekim predmetima nadležni organi nisu ispunili potrebne standarde dužne pažnje po zakonu o ljudskim pravima.

Prema sudskoj praksi ESLJP-a,³⁷ svako nasilje prema licu lišenom slobode, koje nije sasvim nužno usled ponašanja pritvorenog lica, u principu predstavlja povredu člana 3 ECHR,³⁸ jer se njime umanjuje ljudsko dostojanstvo dotičnog lica.

Pored toga, zaštita ljudskih prava u slučajevima nehumanog i ponižavajućeg postupanja proširuje se i na zaštitu pojedinaca od radnji kako fizičkih tako i službenih lica. Organi vlasti dužni su da pokažu dužnu pažnju prilikom istrage, zaštite, i kažnjavanja povreda ljudskih prava.³⁹

Domaći zakon na Kosovu zahteva da “javni tužilac pokrene istragu [...] ukoliko postoji osnovana sumnja da je neko lice izvršilo krivično delo koje se goni *ex officio*.”⁴⁰

Međutim, OEBS je pratio predmete u kojima organi vlasti nisu propisno istražili slučajeve navodnog nehumanog i ponižavajućeg postupanja i/ili navodnih krivičnih dela koja su izvršila službena ili fizička lica.

U predmetu koji je istraživalo Okružno tužilaštvo u Prizrenu, dana 25. oktobra 2006, policija je uhapsila lice koje pripada zajednici kosovskih Roma, navodno zbog silovanja 13-godišnje devojčice. Tokom prvog ispitivanja u policiji, okrivljeno lice je priznalo da je izvršilo navodno krivično delo. Međutim, dana 27. oktobra 2006, osumnjičeni je rekao okružnom tužiocu u Prizrenu da je priznao navodni zločin samo zbog toga što mu je policija pretila i tukla ga.⁴¹ On je takođe pokazao svoju pocepanu odeću na kojoj su bili vidljivi znaci navodnog zlostavljanja. Žrtva navodnog silovanja je, u svojoj izjavi pred tužiocem 1. novembra 2006, potvrdila da je bila svedok kada je policija zlostavljala okrivljeno lice. Uprkos tome, tužilac nije pokrenuo istragu zbog navodnog zlostavljanja. Umesto toga, pretpretresni sudija je odredio jednomesečni sudski pritvor za okrivljenog.⁴²

³⁷ *Tekin protiv Turske*, 22496/93, Presuda, 9. jun 1998, stav. 531; *Ribitsch protiv Austrije*, 18896/91, Presuda, 4. decembar 1995, stav 38.

³⁸ “Niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku.”

³⁹ Opšti komentar br. 31, Komitet UN-a za ljudska prava, *Priroda opšte zakonske obaveze država potpisnica Pakta*, 26. maj 2004 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.13), stav 8.

⁴⁰ Član 220(1), PZKPK.

⁴¹ Dokaz dobijen pod prinudom je neprihvatljiv i ne može biti osnova odluke suda. Videti članove 153 i 155, PZKPK-a.

⁴² Treba pomenuti da se u nekoliko dokumenata u dokumentaciji o sudskom gonjenju ukazuje na nedostatak osnovane sumnje protiv osumnjičenog. Na dan navodnog zločina, osumnjičeni je radio tokom dana i tako je mogao da ima alibi. Pored toga, iako postoje dokazi o silovanju, uzorci tečnosti nisu bili uzeti iz tela žrtve.

U drugom predmetu u Ferizaj/Uroševcu, dana 20. novembra 2006. opštinski javni tužilac odbacio je krivičnu prijavu policije⁴³ od 3. novembra 2006. u kojoj je bilo navedeno da je suprug fizički napao svoju ženu i naneo joj povrede, čime je izvršio krivično delo koje treba da se goni *ex-officio*.⁴⁴ Prema informacijama koje je policija prikupila između ovog bračnog para bilo je i ranije sličnih nasilnih incidenata.

U rešenju o odbacivanju prijave,⁴⁵ tužilac je pogrešno protumačio sadašnji važeći zakon i potvrdio da su obe strane izvršile “porodično nasilje”, krivično delo koje ne postoji.⁴⁶ Pored toga, u rešenju o odbacivanju stoji da se “krivično delo (*porodičnog nasilja – n.o.a.*) ne nalazi među krivičnim delima koja se gone *ex-officio*.”⁴⁷

Ukratko, tužioci nisu brzo istražili i pokrenuli gonjenje eventualnog nehumanog i ponižavajućeg postupanja i krivičnog dela. Ovim se povređuju standardi posvećivanja dužne pažnje i zakonske obaveze tužilaca po domaćem zakonu.

Iz toga razloga, OEBS preporučuje da:

- Tužioci brzo istraže i, ukoliko je to prikladno, pokrenu sudsko gonjenje, uz poštovanje standarda dužne pažnje, policajaca koji su navodno zlostavljali uhapšena i pritvorena lica;
- Tužioci brzo istraže i, ukoliko je to prikladno, pokrenu sudsko gonjenje, uz poštovanje standarda dužne pažnje, lica koja su možda izvršila krivična dela kao što su lake telesne povrede u smislu porodičnog nasilja;
- Jedinica za inspekciju pravosuđa istraži dva napred navedena slučaja.

⁴³ Videti član 208, PZKPK.

⁴⁴ Na primer, optuženi je mogao da bude kriv za nanošenje lakših telesnih povreda prema članu 153, PKZK. Ovaj zločin ne spada u zločine koji se gone na predlog oštećene strane.

⁴⁵ U predmetnoj dokumentaciji ne nalazi se lekarsko uverenje niti bilo kakav zahtev za taj dokument.

⁴⁶ Videti Uredbu UNMIK-a br. 2003/12 o zaštiti od nasilja u porodici od 9. maja 2003. Krivično delo nanošenja lakših telesnih povreda, bilo da je počinjeno u ili van konteksta nasilja u porodici, treba automatski krivično da se goni. Id. u članu 16.2; videti član 153, PKZK.

⁴⁷ Nezvaničan OEBS-ov prevod značajnog dela odluke tužioca od 20. novembra 2006.

B. Kašnjenje građanskih parnica zbog problema sa dostavljanjem sudskih poziva tuženim licima koji žive izvan Kosova

OEBS je zabrinut da će ponovljena odlaganja sudskih rasprava zbog problema sa pozivanjem stranaka koje žive izvan Kosova dovesti do kašnjenja građanskih parnica, što može dovesti do povrede prava na rešavanje predmeta u razumnom roku.⁴⁸

Redovna procedura pozivanja, kako je to ustanovljeno u Zakonu o parničnom postupku,⁴⁹ vrši se preko pošte, ili, u nekim slučajevima, preko određenog sudskog službenika (obično sudskog pozivara).⁵⁰ U slučajevima kada stranke ili svedoci žive izvan Kosova, Pravosudno uputstvo br. 2003/03 o međunarodnoj pravnoj pomoći u parničnim i krivičnim predmetima, koje je izdalo Odeljenje pravde (OP) dana 5. septembra 2003, propisuje da zahtev za dostavljanje poziva, sud treba u pismenoj formi da uputi i dostavi direktoru OP-a.⁵¹ Direktor je dužan da prosledi zahtev relevantnim organima u datim državama.⁵² Sudovi treba da ostave minimalni period od tri do četiri meseca za obradu zahteva.⁵³

OEBS je pratio više predmeta gde je došlo do prekomernih odlaganja u građanskim parnicama zbog problema pri uručivanju poziva stranama koje ne stanuju na Kosovu. To ukazuje da je gore opisan postupak uručivanja poziva nepraktičan i da ne funkcioniše pravilno.

Ponovno suđenje jednog imovinskog spora pred Opštinskim sudom u Mitrovici/Mitrovicë počelo je 16. jula 2004. Prvo pretresanje zakazano za 22. septembar 2005. bilo je odloženo jer tuženom licu koje stanuje u Srbiji, nije regularno uručen poziv. Iz tog razloga, sud je 11. oktobra 2005. od OP-a zahtevao da poziv uruči advokatu tuženog lica u Srbiji. Naredne rasprave, zakazane za 27. decembar 2005. i 8. maj 2006. takođe su odložene zbog toga što, prema rečima sudije, nije bilo dokaza da su tuženom uručeni pozivi. Sledeća rasprava, zakazana za 14. septembar 2006. bila je odložena jer je OP obavestio sud⁵⁴ o pismu Ministarstva pravde Srbije od 8. marta 2006. U ovom pismu je objašnjeno da srpskim organima vlasti treba više vremena da obrade zahtev i da prema tome, OP treba da ponovi svoj zahtev za međunarodnu pravnu pomoć (MPP). Dana 14. septembra 2006. sud je poslao još jedan zahtev za međunarodnu pravnu pomoć pri uručivanju poziva ovoj strani.⁵⁵ Prema tome, prošlo je skoro godinu i po dana od prvog odlaganja rasprave u

⁴⁸ Član 6(1), ECHR.

⁴⁹ *Supra* 6.

⁵⁰ Videti član 133, Zakon o osporenom postupku.

⁵¹ Pravosudni bilten 2003/03 važi i za zahteve za Međunarodnu pravnu pomoć (MPP) i za zahteve za pravnu pomoć koja se odnosi na Srbiju i Crnu Goru.

⁵² Stav 5, Pravosudni bilten 2003/03.

⁵³ Stav 10, Pravosudni bilten 2003/03; prema stavu 11, direktor OP ne može da garantuje da će države od kojih se to traži obraditi zahtev za MPP u ovom vremenskom okviru. Međutim, direktor će nastojati da smanji vreme koje je zaista potrebno za slanje zahteva.

⁵⁴ OP je 14. aprila 2006. pismom obavestio Opštinski sud u Mitrovici/Mitrovicë da je nastavio prepisku sa Ministarstvom pravde Srbije.

⁵⁵ Sud je, međutim, umesto OP-u, zahtev za MPP pogrešno adresirao Ministarstvu pravde. Prema Uredbi UNMIK-a 2005/53 kojom je izmenjena i dopunjena Uredba UNMIK-a br. 2001/19 o izvršnom ogranku Privremenih institucija samouprave od 20. decembra 2005, obrada zahteva za MPP ne spada u nadležnost Ministarstva pravde. Prema tome, nadležni organ za upućivanje zahteva za MPP je još uvek OP. Ministarstvo pravde će ipak, prema stavu xiv Dodatka ovoj Uredbi „[g]de je to odgovarajuće, pomagati UNMIK-u u vršenju njegovih odgovornosti u vezi sa međunarodnom pravnom saradnjom...”

septembru 2005, a strana u Srbiji još uvek nije dobila poziv. Čak i u najboljem slučaju, izgleda da će za zaključenje ovog pravnog spora biti potrebno nekoliko godina.

U jednom drugom predmetu pred Opštinskim sudom u Peći/Pejë, u vezi poništenja ugovora, sud je 2. maja 2006. zahtevao od OP da svedoku koji stanuje u Crnoj Gori uruči poziv za sledeću raspravu zakazanu za 14. septembar 2006. Međutim, ta rasprava je odložena jer OP nije obavestio sud da li je poziv uručen ili ne. Sud je drugi put zahtevao od OP-a da svedoku uruči poziv za sledeću raspravu zakazanu za 16. januar 2007. OP je, međutim, pre tog datuma obavestio sud da poziv ne može biti uručen zbog administrativnih problema i zatražio od suda da ponovo pošalje zahtev za međunarodnu pravnu pomoć. Zbog toga je rasprava odložena do 22. maja 2007.

U jednom predmetu pred Okružnim sudom u Prizrenu od 30. avgusta 2005. tužilac je zahtevao razvod od svoje žene, koja živi u Nemačkoj, i starateljstvo nad detetom. Sud je 23. februara 2006. poslao zahtev OP-u da njegovoj ženi uruči poziv za sledeće ročište zakazano za 19. jun 2006. Međutim, sud do tog datuma nije dobio odgovor da li je poziv uručen ili ne. Sudija je odložio ročište i pismom od 19. juna 2006. tražio od OP-a da objasni zašto nije bilo nikakvog saopštenja, ali odgovor na to pismo nije dobijen. Sud je 2. oktobra 2006. poslao OP-u drugi zahtev da ženi uruči poziv za ročište zakazano za 8. april 2007. Do kraja marta 2007. sud nije dobio odgovor od OP-a da li je poziv uručen ili ne.

Prekomerna odlaganja u gore navedenim predmetima predstavljaju povredu prava strana na suđenje u razumnom roku. U prvom predmetu, prošlo je godinu dana i četiri meseca od prvog zahteva OP-u.⁵⁶ U drugom predmetu, proćiće više od godinu dana od prvog zahteva OP-u do sledećeg sudskog pretresa zakazanog za maj 2007. U trećem predmetu, proćiće više od godinu dana i jednog meseca između zahteva OP-u i sledećeg sudskog ročišta.

Iako odlaganja prouzrokovana od strane organa vlasti van Kosova ne mogu da se pripišu organima vlasti na Kosovu kada se odlučuje da li je povređen zahtev „razumnog roka“, javni organi vlasti na Kosovu treba da budu proaktivniji u obezbeđivanju poštovanja zahteva za međunarodnu pravnu pomoć. Prema precedentnom pravu ESLJP-a, nacionalni organi vlasti moraju organizovati svoj pravni sistem tako da sudovi mogu da ispune zahteve Pakta. Administrativni problemi ne opravdavaju povrede ECHR-a.⁵⁷

U smislu gore rečenog, OEBS preporučuje sledeće:

- OP treba da ima proaktivniju ulogu u obezbeđivanju poštovanja zahteva za MPP i smanjenju odlaganja;
- OP treba pre zakazanih ročišta da obavesti sud da li su pozivi uručeni;
- Sudovi treba da smanje odlaganja u postupku uručenja poziva i zahtev za MPP upute OP-u, kao nadležnom organu koji se bavi tim zahtevima, a ne Ministarstvu pravde.

⁵⁶ U ovom predmetu je prošlo ukupno dve godine i sedam meseci od datuma zahteva za ponovno ročište. Do sada nije održano nijedno sudsko ročište jer tuženiku nije propisno uručen poziv.

⁵⁷ Videti *H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 9580/81, Presuda, 8. jul 1987, stav 85.